

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

“Затверджено”
Заступник ректора

Проф. І.П.Гладкий

“___” _____ 2011 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни: **«Економічні засади екології»**
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Робоча програма складена к.е.н., доцентом кафедри економіки підприємства Благою В.В. на основі освітньо-професійної програми для галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» та навчального плану за напрямом «Економіка підприємства» та професійною спрямованістю на спец. «Економіка підприємства» (набір 2010 р).

Робоча навчальна програма розглянута на засіданні кафедри економіки підприємства (протокол № 1 від « 9 » серпня 2011 р.)

Завідувач кафедрою
економіки підприємства, д.е.н., проф.

І.А. Дмитрієв

Схвалено Радою (методичною комісією) ФУБ
Протокол № __ від " __ " _____ 2011 р.
Голова Ради (методичної комісії)
факультету управління та бізнесу, д.е.н., проф.

І.А. Дмитрієв

«УЗГОДЖЕНО»

Зав. випускової кафедри, д.е.н., проф.

І.А. Дмитрієв

“ ____ ” _____ 2011 р.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(системний змістовий модуль)

1 Опис навчальної дисципліни

«Економічні засади екології»

Характеристика обсягів підготовки	Характеристика лекційного потоку	Характеристика навчального процесу
Загальний обсяг – 3 кредиту	Галузь знань: 0305 «Економіка та	Навчальний курс – циклу вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалаврів
Усього годин – 108	Напрямок підготовки – «Економіка підприємства» за професійною спрямованістю на спец. «Економіка підприємства»	Рік підготовки 2-й
Усього блоків змістових модулів - 3		Семестр навчання 3-й
Один блок змістових модулів – 36 годин	Освітньо - кваліфікаційний рівень – бакалавр.	Кількість лекційних годин – 18
Усього змістових модулів – 12	Кількість навчальних груп в потоці – 2	Практичні і семінарські заняття, годин – 18
Один змістовий модуль 6-10 годин	Лектор, відповідальний за курс – к.е.н., доцент Блага Вікторія Вікторівна	Самостійна робота, годин – 72
Всього аудиторних годин на тиждень – 2 години, (1 лекцій, 1 практичних занять).		Поточний контроль (види контролю: модульні тестові роботи) Підсумковий контроль (види контролю: 3-й семестр - інтегрований залік).

2 Організаційно-методичні положення

Навчальна дисципліна «Економічні засади екології» відноситься до циклу вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалаврів за напрямом «Економіка підприємства» та професійною спрямованістю на спец. «Економіка підприємства».

Предметом навчальної дисципліни є теорія і практика взаємодії суспільства і природи, екологізація виробництва, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення і режим економії природних процесів, скорочення втрат, комплексне вилучення корисних компонентів, використання відходів у якості вторинного ресурсу, вдосконалення економічного механізму захисту природного середовища.

Метою викладання дисципліни є формування екологічних знань, мислення та свідомості економістів.

Згідно мети, основні завдання дисципліни полягають у формуванні знань, вмінь та уявлень згідно предмету дисципліни.

Після вивчення дисципліни майбутній бакалавр повинен

Знати:

- Поняття природокористування, його соціально-економічну суть і складові частини;
- Об'єкт і завдання раціонального природокористування;
- Методи природокористування та їх особливості;
- Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища;
- Основні плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища;
- Розрахунок збитків за забруднення довкілля;
- Міжнародну співпрацю у рішенні глобальних екологічних проблем;
- Національні та міжнародні природні ресурси;
- Напрямки та форми міжнародної співпраці.

Вміти:

- Визначати соціально-економічну суть і складові частини природокористування;
- Визначати об'єкт і завдання раціонального природокористування;
- Застосовувати методи природокористування;
- Володіти економічним механізмом природокористування та охорони навколишнього середовища;
- Розраховувати основні плати за забруднення навколишнього середовища;
- Розраховувати збитки за забруднення довкілля;
- Застосовувати міжнародну співпрацю у рішенні глобальних екологічних проблем;
- Розрізняти національні та міжнародні природні ресурси.

Мати уявлення. Сталий розвиток має орієнтуватися на якісні зміни економічної системи для досягнення динамічної рівноваги з навколишнім середовищем. А це означає, що економіст має бути добре обізнаний з принципами сталого розвитку, і, насамперед, з наслідками посилення навантаження на природне середовище, з правилами управління процесом природокористування та природоохоронними процесами. Дисципліна, що пропонується, призначена допомогти студентам у поглибленому вивченні економічних методів управління процесом природокористування та природоохоронними процесами, ознайомленні з існуючими методиками розрахунків економічних збитків від забруднення довкілля та визначенні економічної ефективності від впровадження природоохоронних заходів. Проведення практичних занять та організація самостійної роботи студентів забезпечує формування необхідних вмінь та уявлень про теоретичні положення та практичні підходи до проблем економічного регулювання використання природних ресурсів та охорони довкілля з метою забезпечення сталого розвитку України.

3 Зміст навчальної програми

Вступ

Навчальна дисципліна «Економічні засади екології» читається для галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво», спеціальність: «Економіка підприємства».

Загальний обсяг дисципліни становить 3 кредити (108 год.), відповідно до чого структура дисципліни складається з наступних елементів: загальна кількість блоків змістових модулів – 3 (один блок змістових модулів – 36 год.); усього змістових модулів – 12 (один змістовий модуль – 6-10 год.).

Зміст дисципліни враховує знання студента попередніх предметів – «Регіональна економіка», «Економічна теорія». У подальшому, отримані знання з дисципліни, будуть використані при вивченні таких дисциплін, як «Економіка природокористування», «Інвестування», «Планування і контроль на підприємстві», «Проектний аналіз», «Управління проектами», курсовому та дипломному проектуванні.

Формування системи знань студентів з дисципліни «Економічні засади екології» здійснюється шляхом проведення лекцій у їх сполученні з СРС. Самостійна робота студентів здійснюється в поза аудиторний час та складається з вивчення літературних джерел, матеріалу лекцій та практичних занять, виконання практичних завдань.

Поточний контроль здійснюється на лекціях у формі опитування; на практичних заняттях - опитування, діалогу, групового обговорення тематичних питань, самостійної та контрольної роботи; у час окремого розкладу занять - тестування по заліковим модулям.

Остаточний контроль з дисципліни – інтегрований залік.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення модульного контролю за допомогою тестових завдань у час окремого розкладу занять.

Блок змістових модулів (розділ) №1.

Наукові засади раціонального природокористування.

Змістовий модуль 1. Поняття природокористування, його соціально-економічна суть і складові частини

Проблема визначення сутності взаємозв'язку людини та середовища, взаємозв'язку суспільства та природи. Зміст, значення і види природокористування. Співвідношення понять «природокористування», «охорона природи», «суспільне виробництво».

Трактування поняття «природокористування» різними авторами. Людська діяльність щодо використання сил і ресурсів природи як всезагальний процес праці. Поняття «природних ресурсів». Основні види ресурсів. Відновлювальні та не відновлювальні ресурси. Проблеми вичерпності. Основні шляхи запобігання вичерпності природних ресурсів. Раціональне використання ресурсів і умов природного середовища, їх відтворення та охорона. Освоєння, експлуатація, відтворення та охорона природних ресурсів і умов конкретної території. Освоєння та експлуатація окремих видів природних ресурсів у локальному, регіональному і глобальному масштабах. Загальні принципи будь-якої діяльності, пов'язаної з користуванням природою.

Принцип єдності охорони природи та її раціонального використання. Стратегічний напрям природоохоронної діяльності. Актуальні проблеми «економіки природокористування» в сьогоденні.

Змістовий модуль 2. Об'єкт і завдання раціонального природокористування

Історичні передумови виникнення науки. Об'єкт та завдання економіки природокористування. Закономірності раціонального природокористування. Визначення процесу відтворення в біосфері. Особливості процесу відтворення у суспільному виробництві. Визначення недоліків сучасного промислового виробництва. Розгляд методів оцінки природних ресурсів з метою включення в економічні розрахунки їх вартості; економічного механізму управління раціональним використанням природних ресурсів і

управління раціональним використанням природних ресурсів і охороною навколишнього середовища; методів розрахунку економічної ефективності капітальних вкладень у раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього середовища.

Розгляд проблем природокористування з урахуванням зміни потреб - особистих і громадських, споживчих і виробничих. Ступінь корисного застосування сировини та величини відходів. Обґрунтування необхідності прийняття економічних рішень з урахуванням екологічних наслідків. Походження термінів «економіка» та «екологія».

Змістовий модуль 3. Методи природокористування та їх особливості

Взаємозв'язки рівня розвитку продуктивних сил і ступеня раціональності використання природних ресурсів, природокористування в галузях народного господарства, їх підприємствах та підрозділах, окремих видів природних ресурсів. Взаємозв'язок економічних відносин і явищ у природокористуванні з політичними, юридичними, демографічними, ідеологічними та іншими соціальними відносинами, явищами природи і технікою. Наукове обґрунтування практики, виявлення закономірних тенденцій, обґрунтування перспектив розвитку галузі. Необхідність урахування відмінностей в умовах використання природних ресурсів у різних регіонах.

Розгляд загальнонаукових, конкретно-наукових, спеціальних методів дослідження економіки природокористування. Метод наукової абстракції як основи формування економічних понять, категорій. Прийоми аналізу і синтезу при вивченні структури явищ природи. Статистико-економічна обробка відомостей про явище, яке спостерігається. Складання зведених матеріалів, застосування простих і складних угруповань, кореляційно-регресійний аналіз, виробничі функції. Метод порівняльних (варіантних) розрахунків для порівняння економічної ефективності різних природоохоронних заходів, екологобезпечних технологій виробництва.

Змістовий модуль 4. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 1, 2, 3.

1. Освоєння та експлуатація окремих видів природних ресурсів у локальному, регіональному і глобальному масштабах.
2. Визначення недоліків сучасного промислового виробництва.
3. Необхідність урахування відмінностей в умовах використання природних ресурсів у різних регіонах.

Модульний контроль за змістовими модулями 1-4 (заліковий модуль №1) здійснюється у формі модульної тестової роботи.

Блок змістових модулів (розділ) №2.

Економічна і соціальна ефективність природоохоронної діяльності.

Змістовий модуль 5. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища

Екологічні наслідки антропогенної діяльності. Критерії визначення економічних збитків навколишньому природному середовищу. Структура показників, які дозволяють оцінити натуральні збитки від забруднення середовища. Одиначні натуральні збитки. Фактичні збитки. Відвернені збитки. Економічні збитки. Функції економічних збитків. Методи визначення економічних збитків від забруднення довкілля.

Змістовий модуль 6. Основні плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища

Основні плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища. Правила встановлення плати за викиди й скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення в ньому відходів промислового,

родне середовище та розміщення в ньому відходів промислового, сільськогосподарського, будівельного та інших підприємств, а також стягнення відповідних платежів з підприємств, установ і організацій. Категорії платежів за забруднення навколишнього середовища. Гранично допустимі викиди. Понадлімітні викиди й скиди.

Змістовий модуль 7. Розрахунок збитків за забруднення довкілля

Визначення розмірів платежів за викиди в атмосферу забруднюючих речовин. Розмір платежу за викиди в атмосферу забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення. Базові нормативи плати за викиди в атмосферу забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення. Визначення розмірів платежів за скиди забруднюючих речовин у поверхневі води, територіальні і внутрішні морські води та підземні горизонти. Визначення розмірів платежів за розміщення відходів у навколишньому природному середовищі. Базові нормативи плати за розміщення відходів у навколишньому природному середовищі. Коефіцієнт розташування місця (зони) розміщення відходів у навколишньому природному середовищі. Коефіцієнт облаштування розміщення відходів у навколишньому природному середовищі.

Змістовий модуль 8. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 5, 6, 7.

1. Екологічні наслідки антропогенної діяльності.
2. Понадлімітні викиди й скиди.
3. Визначення розмірів платежів за розміщення відходів у навколишньому природному середовищі.

Модульний контроль за змістовими модулями 5-8 (заліковий модуль №2) здійснюється у формі модульної тестової роботи.

Блок змістових модулів (розділ) №3.

Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Змістовий модуль 9. Міжнародна співпраця у рішенні глобальних екологічних проблем

Ризик глобального екологічного кризу. Глобальне потепління клімату. Руїнування озонового екрану Землі. Зменшення площини лісового покриву Землі. Спустелювання значних територій, включаючи орні і пасовищні угіддя. Зменшення та збідніння генетичного фонду планети, підрич біорозмаїття. Трансграничний переніс забруднюючих речовин. Єдність та взаємозв'язок біосферних процесів та умовність державних меж.

Змістовий модуль 10. Національні та міжнародні природні ресурси

Національні, багатонаціональні, міжнародні природні ресурси. Міжнародні природні ресурси, які не належать якої-небудь конкретної країні. Значення світового океану. Матеріальні ресурси Космосу. Здатність навколишнього природного середовища до самовідновлення. Об'єктивні міжнародні домовленості.

Змістовий модуль 11. Напрямки та форми міжнародної співпраці

Двостороння і одностороння основи міжнародного співробітництва. Об'єкти укладання договорів та конвенцій. Укладання міжнародних згод. Конвенція ООН у Ріо-де-Жанейро. Фінансові інститути, що приймають участь у рішенні глобальних екологічних проблем. Важливі документи у системі міжнародних природоохоронних відносин. Міжнародні організації. Класифікація міжнародних організацій по змісту охоплених

родні організації. Класифікація міжнародних організацій по змісту охоплюваних проблем. Провідна організація у міжнародному екологічному співробітництві. Міжнародна наукова неурядова організація «Римський клуб». Міжнародна суспільна організація «Грінпис». Міжнародні форуми.

Змістовий модуль 12. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 9, 10, 11.

1. Єдність та взаємозв'язок біосферних процесів та умовність державних меж.
2. Здатність навколишнього природного середовища до самовідновлення.
3. Класифікація міжнародних організацій по змісту охоплюваних проблем.

Модульний контроль за змістовими модулями 9-12 (заліковий модуль №3) здійснюється у формі модульної тестової роботи.

Заключення

Особливості вивчення дисципліни «Економічні засади екології» визначаються світовим і вітчизняним досвідом, який показує, що неможливо забезпечити сталий економічний розвиток суспільства за рахунок руйнації природного середовища та виснаження природних ресурсів так само, як неможливо зберігати високу якість середовища проживання без розвинутої економіки. Знання й уміння, отримані в результаті вивчення навчального курсу будуть використовуватися в подальшому при вивченні дисциплін «Економіка природокористування», «Інвестування», «Планування і контроль на підприємстві», «Проектний аналіз», «Управління проектами». Актуальність вивчення дисципліни «Економічні засади екології» обумовлена необхідністю підготовки фахівців до планування, організації й здійснення самостійної науково-методичної роботи в галузі економічного регулювання використання природних ресурсів та охорони довкілля при проведенні курсового та дипломного проектування.

4 Розподіл тем занять (за годинами та кредитами)

Перелік та назви змістовних модулів	Загалом на змістовий модуль, год/кредит	Л е к ц і й	Прак. робіт	С Р С
Блок змістових модулів №1. Наукові засади раціонального природокористування				
Змістовий модуль 1. Поняття природокористування, його соціально-економічна суть і складові частини	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 2. Об'єкт і завдання раціонального природокористування	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 3. Методи природокористування та їх особливості	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 4. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 1, 2, 3.	6 / 0,17	-	-	6
Блок змістових модулів №2. Економічна і соціальна ефективність природоохоронної діяльності				
Змістовий модуль 5. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 6. Основні плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 7. Розрахунок збитків за забруднення довкілля	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 8. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 5, 6, 7.	6 / 0,17	-	-	6
Блок змістових модулів №3. Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища				
Змістовий модуль 9. Міжнародна співпраця у рішенні глобальних екологічних проблем	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 10. Національні та міжнародні природні ресурси	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 11. Напрямки та форми міжнародної співпраці	10 / 0,28	2	2	6
Змістовий модуль 12. Основні завдання для СРС за змістовими модулями № 9, 10, 11.	6 / 0,17	-	-	6
Інтегрований залік				
ЗАГАЛОМ	108 / 3	18	18	72

5 Система оцінювання навчання студента (залікові модулі)

Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Обсяг трудовитрат студента (кредитів)	Форма контролю	Шкала оцінювання знань студента (бали)
Перший заліковий модуль за змістовими модулями 1-4	36	1	Модульні тестові роботи	(1...100)
Другий заліковий модуль за змістовими модулями 5-8	36	1	Модульні тестові роботи	(1...100)
Третій заліковий модуль за змістовими модулями 9-12	36	1	Модульні тестові роботи	(1...100)
Інтегрований залік				(1...100)
ЗАГАЛОМ	108	3		

6 Види, форми та методи навчання

Лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота студентів згідно табл. 4 «Розподіл змістових модулів», табл. 6 Тематика (план) практичних занять.

Тематика (план) практичних занять

Номер практичної роботи	Тема практичного заняття	Обсяг аудиторних годин
1	Поняття природокористування, його соціально-економічна суть і складові частини. Проблема визначення сутності взаємозв'язку людини та середовища, взаємозв'язку суспільства та природи. Зміст, значення і види природокористування. Співвідношення понять «природокористування», «охорона природи», «суспільне виробництво».	2
2	Об'єкт і завдання раціонального природокористування. Історичні передумови виникнення науки. Об'єкт та завдання економіки природокористування. Закономірності раціонального природокористування.	2
3	Методи природокористування та їх особливості. Взаємозв'язки рівня розвитку продуктивних сил і ступеня раціональності використання природних ресурсів, природокористування в галузях народного господарства, їх підприємствах та підрозділах, окремих видів природних ресурсів.	2
4	Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища. Екологічні наслідки антропогенної діяльності. Критерії визначення економічних збитків навколишньому природному середовищу. Структура показників, які дозволяють оцінити натуральні збитки від забруднення середовища.	2
5	Основні плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища. Категорії платежів за забруднення навколишнього середовища. Гранично допустимі викиди. Понадлімітні викиди й скиди.	2
6	Розрахунок збитків за забруднення довкілля. Визначення розмірів платежів за викиди та скиди забруднюючих речовин, розміщення відходів.	2
7	Міжнародна співпраця у рішенні глобальних екологічних проблем. Ризик глобального екологічного кризу. Трансграничний переніс забруднюючих речовин. Єдність та взаємозв'язок біосферних процесів та умовність державних меж.	2

Номер практичної роботи	Тема практичного заняття	Обсяг аудиторних годин
8	Національні та міжнародні природні ресурси. Національні, багатонаціональні, міжнародні природні ресурси. Об'єктивні міжнародні домовленості.	2
9	Напрямки та форми міжнародної співпраці. Двостороння і одностороння основи міжнародного співробітництва. Об'єкти укладання договорів та конвенцій. Укладання міжнародних згод.	2
<i>Разом</i>		18

7 Система оцінки знань студентів і шкала оцінок*

Оцінка в балах	Оцінка за нац. шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Критерії
90-100	Відмінно	A	"Відмінно" - теоретичний зміст курсу освоєний. цілком , без прогалин, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані , якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального
80-89	Добре	B	"Дуже добре" - теоретичний зміст курсу освоєний цілком , без прогалин, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального
75-79		C	"Добре" - теоретичний зміст курсу освоєний цілком , без прогалин, деякі практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо , усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками
67-74	Задовільно	D	"Задовільно" - теоретичний зміст курсу освоєний частково , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки
60-66		E	"Посередньо" - теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , багато передбачені програмою навчання навчальні завдання не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до
35-59	Незадовільно	FX	"Умовно незадовільно" - теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
1-34		F	"Безумовно незадовільно" - теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значимого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом).

*Примітка. Згідно з наказом МОН України від 30.12.05 р. № 774 підсумкова оцінка знань з навчальної дисципліни визначається як середньозважена результатів засвоєння окремих залікових модулів в інтервалі (1... 100) балів. Розрахунок здійснюється за формулою

$$B_{\text{д}} = \alpha_1 \cdot B_1 + \alpha_2 \cdot B_2 + \dots + \alpha_n \cdot B_n,$$

де B_i – кількість балів за рівень знань студента i -го залікового модуля;
 α_i - коефіцієнт вагомості кожного залікового модуля.

Підсумкова оцінка трудовитрат студента за освоєння змісту навчальної дисципліни $K_{\text{д}}$ визначається як арифметична сума кредитів за всіма заліковими модулями, що засвоєні (K_i):

$$K_{\text{д}} = \sum_{i=1}^N K_i,$$

де $i = 1... N$ - кількість залікових модулів;

K_i - трудовитрати (в кредитах) на засвоєння залікового модуля.

8 Методичне забезпечення

1.Робоча навчальна програма з дисципліни: «Економічні засади екології» (за вимогами кредитно-модульної системи) за напрямом 6.030504 «Економіка підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//portal.khadi.kharkov.ua/](http://portal.khadi.kharkov.ua/)

2.Робочий план з дисципліни «Економічні засади екології» (за вимогами кредитно-модульної системи) за напрямом 6.030504 «Економіка підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//portal.khadi.kharkov.ua/](http://portal.khadi.kharkov.ua/)

3.Блага В.В., Благой В.В. Методичні вказівки до практичних занять студентів з дисципліни «Економічні засади екології» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//portal.khadi.kharkov.ua/](http://portal.khadi.kharkov.ua/) комп'ютерних презентацій лекційного курсу «Економічні засади екології» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» з використання мультимедійних засобів («Light pro»).

9 Література, рекомендована для самостійної роботи студентів

Законодавчі акти

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 41, ст.546. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>.

2. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 38-39, ст.248. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=188%2F98-%E2%F0>.

3. Державні стандарти України. Системи управління навколишнім середовищем ДСТУ ISQ 14001-97, ДСТУ ISQ 14004-97. – К.: Держстандарти України, 1998. – 260 с.

4. Закон України «Про екологічну експертизу» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 8, ст.54. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=45%2F95-%E2%F0>.

5. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 47, ст.405. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1989-14>.

6. Закон України «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 27-28, ст.181. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=74%2F98-%E2%F0>.

7. «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» [Електронний ресурс] // Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=391-98-%EF>.

Основна

1. Блага В.В. Економічні засади екології. Конспект лекцій для студентів денної форми навчання за спеціальністю 6.030504 – «Економіка підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//portal.khadi.kharkov.ua/](http://portal.khadi.kharkov.ua/)

2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. – Київ, Центр навчальної літератури, 2004. – 407 с.

3. Основы экологии и природопользования. Учебное пособие / Дикань В.Л., Дейнека А.Г. Позднякова Л.А., Михайлов И.Д., Каграманян А.А. – Харьков: ООО «Олант», 2005. – 384 с.

4. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования. Учебное пособие. – М.: Теис, 2001. – 247 с.

5. Буркинский Б.В., Ковалева Н.Г. Экономические проблемы природопользования. – К.: Наукова думка, 2005. – 142 с.

6. Глухов В.В., Лисочкина Т.В., Некрасова Т.П. Экономические основы экологии. – С.-Петербург: Специальная литература, 2002. – 304 с.

7. Сахаев В.Г., Щербицкий В.В. Экономика природопользования и охрана окружающей среды. – К.: Вища школа, 2004. – 263 с.

8. Хачатуров Т.С. Экономика природопользования. – М.: Экономика, 2001. – 374 с.

9. Экологическое оздоровление экономики / Вовняк В.Я., Фейтельман Н.Г., Арбатов А.А. и др. – М.: Наука, 2004. – 224 с.

Додаткова

Блок змістових модулів №1

1. Авраменко И.М. Природопользование: Учебно-методическое пособие. - Белгород, 2002. – 126 с.

2. Арустамов Э.А. и др. Экологические основы природопользования: Учебное пособие. – Москва, 2001. – 144 с.

3. Гиусов Э.В. и др. Экология и экономика природопользования: ученик для вузов. - М.: «Эдиториал», 1998. – 192 с.

4. Никитин Д.П. и др. Окружающая среда и человек. - М. Финансы и статистика, 2002. – 164 с.

Блок змістових модулів №2

1. Пахомова Н.В., Рихтер К.К. Экономика природопользования и экологический менеджмент. - Санкт-Петербург: Питер, 1999. – 208 с.

2. Чепурных Н.В. и др. Планирование и прогнозирование природопользования: Учебное пособие. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 208 с.

3. Оуэн О.С. Охрана природных ресурсов. – М.: Колос, 1997. – 418 с.

Блок змістових модулів №3

1. Шорников Д.В. и др. Экологические проблемы урбанизированных территорий.. – Иркутск, 1998. – 145с.
2. Яншин А.Л. Уроки экологических просчетов. – М.: «Мысль», 1997. - 303с.
3. Павлова Е.И. Экология транспорта: Учебник для вузов. – М.: Транспорт, 2000. – 248 с.
4. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Мысль, 2000. – 303 с.

Розробив

доцент кафедри економіки підприємства _____ В.В. Блага